

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Letnik IV.

Celovec, v sredo 9. II. 1949

Štev. 12 (197)

Značilni uvod v
londonsko konferenco

Danes se bodo zopet sestali namestniki zunanjih ministrov v Londonu, da nadaljujejo z razgovori o mirovni pogodbi za Avstrijo.

Znano je, da so bili zadnji razgovori pred devetimi meseci predčasno prekinjeni na zahtevo britanskega zastopnika in da ameriški predstavnik, ki je vodil zadnjo sejo, pozneje ni več sklical zasedanja, čeprav bi imel vsak čas možnost za to. To je znova jasno dokazalo svetu, kdo je želi čimprejšnje demokratične rešitve avstrijskega vprašanja in s tem utrditve miru v tem delu Evrope. Vsa poznejša prizadevanja reakcionarnega tiska, da bi prevladala odgovornost na Sovjetsko zvezo, so se izjalovila. Tudi z očitno provokatorično decembrsko noto avstrijski vladi ni uspelo, da bi preslepila demokratično javnost in usmerila gnev avstrijskih množic proti Sovjetski zvezi. S svojim odgovorom s katerim je brez pridržka izrazila svoj pristanek na nadaljevanje pogajanj in hkrati poudarila svoje stremiljenje po čimprejšnji sklenitvi avstrijske mirovne pogodbe, je sovjetska vlada spravila iz ravnotežja samo vse tiste, ki ob vsaki priliki radi zelo mnogo govore o potrebi samostojnosti in neodvisnosti Avstrije, ki pa se za dejanji vedno bolj prizadevajo, da bi obote že v naprej razprodali oziroma s podkupovanjem in imperialističnim zaslužjevanjem preprečili. Zato ni čuda, da so zaprepaščeni ob spoznanju, da se jim je špekulacija ponesrečila in so se sami ujeli v past.

S približevanjem termina za nadaljevanje pogajanj, ki je bil prvotno določen za 7. februarja, a je bil s sklicevanjem na bolezen angleškega zastopnika preložen na danes, se je pri izvestnih avstrijskih in zapadnih politikih pokazala vidna nervoznost. Zavedajoč se nevarnosti, da se bi znova znali razkrinkati kot saboterji avstrijske mirovne pogodbe, so v zadnjih tednih in dneh pihili, da vskladijo svojo taktiko pri bodočih pogajanjih. Brez dvoma je temu cilju služilo potovanje avstrijskega vicekanclerja Schärfa v London, nedavno bivanje ameriškega predstavnika Reberja na Dunaju ter potovanje zunanjega ministra dr. Gruberja v Pariz in London. Različne izjave ter kampanja v avstrijskem in zapadnem reakcionarnem tisku pa naj bi že pred pričetkom razgovorov prepričala svet, da imajo bodoča pogajanja smisel samo tedaj, če se Sovjetska zveza podredi nenopustljivemu stališču oziroma diktatu zapadnih velesil, s katerim so doslej preprečevale sporazumno in pravično rešitev avstrijskega problema.

Posebno očitno je to prišlo do izraza na tiskovni konferenci, ki jo je imel državni podtajnik lord Henderson, ki ga je sam gospod Bevin v zadnjem trenutku poslal na Dunaj, odkoder je za en dan obiskal tudi Koroško. Sodbo o njegovih vtisih o silnem gospodarskem poletu v Avstriji, ki si jih je nabral med svojim bežnim posetom, radevolje prepuščamo avstrijskim delovnim ljudem, ki to zboljšanje vedno bolj občutijo v stalnem padanju življenjske ravni in naraščajoče brezposelnosti.

Lord Henderson pa je bil tako nepreviden, da je tvegati sodbo tudi o stvari, za katero se ni prav nič potrudil. Ne da bi trenil z očesom, je izjavil zbranim novinarjem, da se je z enodnevnim obiskom na Koroškem osebno prepričal, da prebivalstvo želi ostati pri Avstriji. Sicer ni točno povedal, če je s tem mislil prebivalstvo avstrijskega dela Koroške ali prebivalstvo Slovenske Koroške. To pa ni ni važno, saj se ni razgovarjal ne z avstrijskim, še manj pa s slovenskim prebivalstvom. Po časopisnih vestih vemo samo, da se je sestel s predstavnik

Predrzna fašistična provokacija ob predstavi jugoslovanskega filma v Celovcu

Preteklo nedeljo, dne 6. t. m. je bila v dvorani »Volksskino« v Celovcu predstava drugega jugoslovanskega umetniškega filma »To ljudstvo bo živelo«, ki prikazuje junaško narodnoosvobodilno borbo, ki so jo jugoslovanski narodi vodili proti fašističnim okupatorjem v letih 1941 do 1945. V predstavi ob 10. uri dopoldan, ki so ji prisostvovali tudi visoki sovjetski in britanski oficirji, se je naenkrat pojavila skupina fašističnih ustaških elementov, ki je na vse mogoče načine skušala motiti predstavo. Popolnoma očitno je, da je bila ta provokacija organizirana in že v naprej pripravljena, kajti videle so je, da so bili najhujši kričarji in rogovileži razmeščeni po vsej dvorani.

Ob prizoru, ki je prikazoval vkorakanje fašistične vojske v Jugoslavijo, je ta fa-

šistična banda aplavdirala: ob prizorih, ki so prikazovali grozodejstva, ki so jih nad jugoslovanskimi narodi izvajale SS-ovske in druge fašistične tolpe skupno s svojimi ustaškimi hlapci, so navedeni banditi pričeli sramotiti novo Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo s tem, da so kričali »Smrt Stalinu«, »Smrt Komunistični partiji«, »Smrt Titu«, »Dol s Sovjetsko zvezo«, »Proč s komunisti«, »Smrt partizanom« in podobno. Vmes so slavili svojo fašističnega poglavnika vojnega zločinca Paveliča, v isti sapi pa povzdigovali ameriško in avstrijsko »demokracijo«. To dejstvo je vsekakor značilno in dopušča nedvomne zaključke, kje je treba iskati iniciatorja te, predrzne fašistične provokacije, ki so si jo preteklo nedeljo

Da bi nebesa milost nam skazale!
Otačaj Kranja našega sinove,
njih in Slovencev vseh okrog rodove,
z domačimi pesmami Orfeja poslal!
Da bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtije,
in spet zedinil rod Slovenske cele!
Dr. France Prešeren

KP Nizozemske zahteva umik
nizozemskih čet iz Indonezije

Haag, (TASS). »De Vaarheid« poroča, da je bilo v Amsterdamu zasedanje Centralnega komiteja Komunistične partije Nizozemske, na katerem so proučevali položaj v Indoneziji. V poročilu CK je med drugim rečeno:

»ZDA so oskrbovale nizozemsko vlado, joče kroge z orožjem in krediti, da bi tako lahko vodili napadalno vojno proti Indonezijski republiki. ZDA žele ponovno spraviti na krmilo Hatovo vlado. Vendar to ne pomeni vzpostavitve neodvisnosti republike. Hatova skupina je že

pred pričetkom vojaških operacij prevajala narodnoosvobodilno gibanje in indonezijsko ljudstvo. Prešla je na stran imperialistov, ljudstvo strnjeno v Ljudski fronti pod vodstvom Komunistične partije Indonezije je nadaljevalo borbo za svojo neodvisnost. Nova indonezijska vlada bo močna samo v primeru, če jo bo podpirala Ljudska fronta.«

Centralni komite zahteva, naj se nizozemske čete takoj umaknejo iz Indonezije ter izpuste iz zaporov in taborišč vse politične pripornike.

v celovškem kinu dovolili ustaški elementi.

Značilno je tudi, da se avstrijska policija za vso zadevo ni dosti kaj zanimala. Pred kino je prišla zelo pozno, pa tudi potem ni ukrenila ničesar učinkovitega, da bi ustaški provokatorji dobili zaslužen kazni. To dejstvo je za avstrijsko policijo karakteristično tem bolj, ko vendar vemo, da je vedno zelo spretna, kadar je treba ukrepati proti slovenskim antifašistom. Dobro nam je še v spominu 15. april 1946, ko so nas v Celovcu napadli z gasilskimi brizgalkami, dobro nam je v spominu tudi odkritje spominske plošče padlim partizanom v Svečah, kamor so se pripeljali v dveh kamionih, da bi nas »ščitili«.

Koroški Slovenci smo vedno in ob vsaki priložnosti protestirali proti načrtnemu naseljevanju fašističnih beguncev in vojnih zločincev, ki so pribežali iz Jugoslavije na Koroško, kjer se jim velikodušno nudi zatočišče in s tem omogoča nebrzdana huiškaška in klevetniška gonja proti novi Jugoslaviji, proti koroškim Slovincem in njihovem naprednemu gibanju. Kako upravičeni so bili naši tozadevni protesti, dokazuje prav ta predrzna in nesramna provokacija jugoslovanskih fašističnih ustaških elementov ob predstavi jugoslovanskega filma preteklo nedeljo v Celovcu.

Moskvo bodo obnovili

Moskva, TASS poroča, da sta ministrski svet Sovjetske zveze in Centralni komite vsezvezne Komunistične partije (bolševikov) izdala sklep o pripravi novega splošnega plana za obnovo Moskve za dobo 20 do 25 let. Plan bosta sestavila izvršni odbor mesta Moskve in mestni komite VKP(b), ki morata izdelati načrt do 1. oktobra t. l.

V istem sklepu sta sovjetska vlada in Centralni komite VKP(b) izrazila priznanje sovjetskimi delovnim ljudem za uspešno rešitev velikih del pri obnovi in gospodarskem razvoju Moskve med izvajanjem desetletnega plana obnove mesta od 1. 1936 do 1. 1945.

menjeno nedemokratično in nepravilno stališče zapadnih velesil v vprašanju Slovenske Koroške in utrditi hrbenico avstrijski reakciji, da bi še nadalje odrekala koroškim Slovincem že priborjeno pravico do združitve z matičnim narodom, tedaj bi si bil lahko prištel polet iz Londona.

Svetovna demokratična javnost bo pravilno znala presoditi vrednost izjave lorda Hendersona, ker je točno poučena o stoletni borbi Koroških Slovencev za narodni obstanek, ker ve, da se je na ozemlju prve avstrijske republike edino ljudstvo Slovenske Koroške v oboroženi borbi uprlo fašizmu in da se še danes v okviru protimperialističnega tabora enotno, neomažno in vztrajno bori za svojo svobodo.

Lordu Hendersonu in njegovim gospodarjem v posmeh je slovensko ljudstvo preko svojih zastopnikov šele pred nedavnim na prvem Kongresu Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško že v naprej dalo najprimernejši odgovor, ko je znova postavilo svojo zahtevo, da hoče po svojih predstavnikih sam spregovoriti na konferenci v Londonu. Upravičenih želja in zahtev koroških Slovencev po združitvi z matično državo v FLRJ tudi predstavniki zapadnih velesil ne bodo mogli preslišati, ako se ne bodo znova hoteli razkrinkati kot sovražniki pravičnega in demokratičnega miru.

„NAJVEČ SVETA OTROKOM SLIŠI SLAVE ...“

100 LETNICO SMRTI
Franceta Prešernabomo praznovali v nedeljo, dne 13. februarja 1949 ob 11. uri
V MESTNEM GLEDALIŠČU V CELOVCU

Na sporedu so:

Slavnostni govor — recitacije — nastop
združenih moških in mešanih zborov in
tamburašev.

Vstopnice v predprodaji pri krajevnih društvih in tajništvu SPZ

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

tanskih zasedbenih oblasti, ki že štiri leta na različne načine skušajo dušiti protifašistično in protimperialistično borbo koroških Slovencev za popolno nacionalno in socialno osvoboditev. Vemo tudi, da se je razgovarjal z bivšimi Hitlerjevimi oficirji Stösslerjem in Korytkom, da se je sestel z nekaterimi člani sedanje koroške deželne vlade, ki so na vidnih in vplivnih položajih vneto služili Hitlerju, ter z deželnim glavarjem Wedenigom, ki je svoj čas navdušeno pozdravljali nacionalsocializem, vršil v njegovi službi izvestne naloge in jih v smislu Rainerjevega testa-

menta izvaja spet danes. Nič nimamo proti temu, da se je dal gospod lord fotografirati v družbi teh sovražnikov prebivalstva Slovenske Koroške. Odločno pa mu odrekamo pravico, da po enodnevnih ekskurzijah med fašistične DP-jevce v Otočah, v žandarmerijsko šolo pri Borovljah in med bivše Hitlerjeve kolaboracioniste in današnje nosilce zatiranja in raznarodovanja koroških Slovencev nastopa v javnosti kot tolmač o stvareh, ki jih ni niti voljan niti sposoben objektivno presojati. Če pa je hotel s svojo izjavo pred zastopniki tiska samo podčrtati nespre-

Naraščanje brezposelnosti - posledica marshallizacije Avstrije

Brezposelnost v Avstriji narašča iz dneva v dan. Po časopisnih vesteh je število brezposelnih v mesecu decembru 1948 v primeri z mesecem novembrom naraslo za okoli 30.000 oseb. Tako je bilo ob koncu decembra 1948 pri delovnih uradih prijavljenih 93.650 brezposelnih ljudi. Od teh pa prejemajo podporo le 54.564, medtem ko ostali ne morejo dokazati, da so bili po 1945. letu popolnoma zaposleni in zaradi tega zaenkrat podpore ne dobijo.

V skoraj vseh avstrijskih pokrajinah je brezposelnost v mesecu decembru preteklega leta skokoma narasla. Na Dunaju se je število brezposelnih zvišalo od 21.976 na 26.874, na Nižjem Avstrijskem od 10.528 na 18.815, na Štajerskem od 8176 na 12.591 in na Zgornjem Avstrijskem od 6524 na 11.096. Najhitreje pa število brezposelnih narašča na Koroškem in Gradiščanskem. Na Koroškem so novembra meseca preteklega leta našli 3236 brezposelnih. To število se je de-

cembra zvišalo na 7982, kar je več kot 100 odstotkov. Na Gradiščanskem je število brezposelnih naraščalo razmeroma najhitreje, kajti novembra meseca so našli komaj 1000 brezposelnih, decembra meseca pa jih je bilo že 4887, torej petkrat toliko.

Po najnovejših poročilih pa znaša število brezposelnih v Avstriji že okoli 130 tisoč do 140 tisoč oseb. Na Koroškem so

jih našli tudi že okoli 12 tisoč. (Pred približno tremi tedni jih je bilo 9000. Op. ur.)

Naraščanje brezposelnosti v Avstriji je vidna posledica Marshallovega plana, zaradi katerega postaja Avstrija čedalje bolj odvisna od zapadnega imperializma. Da na povelje Marshallovega komisarja namestijo ukiniti gradnjo kolodvorov, razmerje v današnji Avstriji le še osvetluje. (Po OZ)

Madžarska ljudska fronta neodvisnosti je borbena zveza delavskega razreda

Budimpešta, (Tanjug). Dne 30. januarja t. l. so v palači predsednika republike v navzočnosti predstavnikov koalicijskih strank objavili razpust nacionalnega komiteja Madžarske. Namesto razpuščene organizacije so dne 1. februarja ustanovili novo organizacijo — Ljudsko fronto neodvisnosti Madžarske, v kateri poleg dosedanjih koalicijskih strank sodelujeta tudi dve doslej opozicijski stranki: neodvisna demokratska stranka in radikalna stranka, demokratične organizacije žena in mladine, pokrajinska zveza kmetijskih delavcev, srednjih in malih kmetov ter sindikati.

V uradnem poročilu, ki je bilo ob tej priložnosti objavljeno, je rečeno, da je madžarska narodna fronta, ki je bila ustanovljena na podbude Komunistične partije, izpolnila svojo nalogo. Utrditev madžarske demokracije in njenih uspehov je ustvarila potrebo po postavitvi novih nalog, ki presegajo program narodne fronte. Korenite spremembe v mednarodnem in notranjem političnem položaju zahtevajo enotnost demokratičnih sil madžarske na novi osnovi. Treba je združiti vse sile za obrambo pridobitev ljudske

demokracije, za obrambo miru in neodvisnost domovine.

Madžarska ljudska fronta neodvisnosti je borbena zveza delovnega razreda, delovnih kmetov, inteligence in vseh demokratičnih elementov, ki jo vodi — delavski razred.

Naloge ljudske fronte neodvisnosti so: Zagotoviti preobrazbo Madžarske v državo delovnega ljudstva, ki naj bo ljudska republika v pravem smislu besede; združiti demokratične sile in doseči tesno sodelovanje med demokratičnimi organizacijami, zagotoviti ureditev zveze med delavskim razredom in kmeti pod vodstvom delavskega razreda in njegovo Partijo, zagotoviti razvoj narodnega gospodarstva Madžarske na osnovi načrtnega gospodarstva, zagotoviti izboljšanje življenjske ravni delovnega ljudstva in dvigniti kulturo; pričeti odločno borbo proti imperialističnim silam, ki skušajo neodvisnost Madžarske uničiti; zagotoviti politično neodvisnost madžarskega ljudstva v borbi za ustvaritev nove družbe na osnovi dela posameznika brez izkoriščanja človeka po človeku.

Volitve v Ustavodajno skupščino Izraela

Tel Aviv. — Dne 25. januarja t. l. so bile volitve v Ustavodajno skupščino Izraelske države. Po poročilih AFP so dokončni izidi teh volitev, ki so bile prve po 2. svetovni vojni, naslednji: stranka Mapai je dobila 152.962 glasov, stranka Mapam 63.107 glasov, verska fronta 52.633 glasov, Komunistična partija 40.999 glasov. Ostale glasove so dobile druge stranke in politične skupine.

Na podlagi teh izidov je dobila stranka Mapai 44 mest v Ustavodajni skupščini, stranka Mapam 18, verska fronta 15 in Komunistična partija 4. Med izvoljenimi poslanci so 4 Arabci.

Laburistična stranka Mapai, stranka predsednika vlade Ben Guriona, ima v sedanjem državnem aparatu 4 najvažnejša ministrstva, v vojski pa se lahko opira na člane bivše vojaške organizacije Hagana. Stranka Mapam predstavlja levo krilo židovske buržoazije, zavzema se za nacionalizacijo težke industrije, v zunanje-političnem pogledu pa zagovarja naslonitev na Sovjetsko zvezo. Komunistična partija Palestine je peta najmočnejša stranka v deželi.

Vojna, ki sedaj besni v Palestini, je rezultat angleške politike »divide et impera« (deli in vladaj). To taktiko so Angleži uporabljali vedno, kadar koli so se pojavile težave v kolonijah. Vojna v Palestini torej ni rezultat dejstva, da žive v Palestini i Arabci i Židi, pač pa je rezultat angleške okupacije. Do prve svetovne vojne so namreč Arabci in Židje živeli v popolnem miru.

Jasno je, da v takšnem položaju volitve niso mogle podati objektivne slike. Vendar so pokazale, da napredne sile stalno rastejo. Kljub veliki kampanji židovskih nacionalističnih strank, ki so mobilizirale ves svoj propagandni aparat doma in v inozemstvu, in kljub neverjetno velikemu vplivu židovske cerkve, pa je KP Palestine vendar znatno povečala število svojih glasov. Medtem ko je na volitvah leta 1944 dobila komaj 2 odstotka glasov, pa je sedaj dobila 9,5 odstotkov glasov. Kljub zmagi buržoaznih strank pa je eno danes jasno, da se britanska vlada ne more nasloniti niti na židovsko buržoazijo, ki skuša iti svojo pot v Palestini.

Ameriški imperializem in Kitajska

Američani so že med drugo svetovno vojno kupili veliko število angleških in francoskih delnic na Kitajskem, po vojni pa je prišla v njihove roke tudi večina japonskih delnic.

Amerika je poslala že leta 1944 na osnovi sporazuma o »Upravi za vojno proizvodnjo« na Kitajsko veliko število tehnikov in inženirjev, ki so preiskovali možnosti za investicije ameriškega kapitala. Po vojni se je začela na Kitajskem burna tekma. Steber ameriškega kapitala na Kitajskem je danes »Kitajsko-ameriška industrijska družba«, ki jo predstavlja ameriški general Chennault. Chennault je bil v vojni komandant 14. ameriške letalske skupine na Kitajskem, po vojni pa se je posvetil »businessu«. Američani so danes najaktivnejši v južnih pokrajinah Kitajske, ker se jim zde te pokrajine še najbolj važne. Samo v Kvantungu deluje danes preko 200 ameriških družb.

Po vojni so ameriški kapitalisti obnovili kitajsko letalsko družbo, ki pa je v popolni odvisnosti od Panameriške letalske družbe, ki je pod izključnim Rockefellerjevim vplivom. Ameriška družba

Universal Product Co. je dobila koncesijo za črpanje nafte v severozahodnih predelih Kitajske. Trust ima že do danes v pustinji Gobi 25 navrtanih izvorov nafte, ki dajejo 4000 sodov dnevno. Največja kitajska ladjedelniška družba »China national navigator Co« je prišla pod izključni vpliv Američanov. General Chennault je organiziral letalsko transportno družbo, ki ima monopolni položaj. Ameriški kapital prodira celo na kitajsko vas, kjer je vzel pod svojo kontrolo produkcijo tehničnih rastlin.

Ameriški kapital se je po drugi svetovni vojni bal nove ekonomske krize. Kapitalisti so se začeli intenzivno zanimati za eksport kapitala. V teh načelih je predstavljala Kitajska velike možnosti. Oktobra 1945 je javil ameriški časopis »Steel« v članku »O programu industrijskega razvoja Kitajske, ki bo iz Kitajske napravil velikega potrošnika ameriškega blaga«, da je v tem času predaval o problemih ameriških investicij na Kitajskem ing. Taube, lastnik največje gradbene firme v Washingtonu. Po končani vojni je bil Taube na Kitajskem, kjer si je ogledal

Obnova v osvobojenih pokrajinah Kitajske

Bombay, (Tanjug). Ljudska oblastva na osvobojenih ozemljih Kitajske posvečajo veliko pozornost dvigu strokovnih kadrov in njihovemu vključevanju v gospodarstvo, da bi čim hitreje obnovili deželo. Tako je po poročilu časopisa »China Digest«, ki izhaja v Hongkongu, demokratična uprava Mukdena sklicala sestanek mukdenskih strokovnjakov — inženirjev in vseučiliških profesorjev. Ob tej priložnosti so strokovnjaki izrazili zahtevo demokratični upravi zaradi posebne skrbi in pozornosti, ki jim jo posvečajo, in so zahtevali, da bi bili vključeni v veliko obnovitveno delo v Mandžuriji. Mukdenski strokovnjaki so zlasti poudarili delovne pogoje pod kuomintanško upravo, ko mnogi izmed njih niso mogli dobiti dela.

V osvobojenih delih Kitajske je položaj popolnoma drugačen. Demokratična vlada je pozvala strokovnjake, naj po svojih močeh pomagajo obnavljati deželo. Danes veliko število inženirjev, tehnikov in drugih strokovnjakov aktivno sodelujejo pri graditvi osvobojene Mandžurije.

V Severni Koreji so plan za leto 1948 preseclli

Fenjang, (TASS). V Fenjangu se je začelo drugo zasedanje Vrhovnjoljudske skupščine Koreje, ki jo je izvolila lani prebivalstvo Severne in Južne Koreje.

Poročilo o gospodarskem položaju v državi je podal predsednik državne planske komisije, Rekel, da je bil zaradi patriotskega dela delovnega ljudstva in pomoči Sovjetske zveze gospodarski načrt Severne Koreje za 1. 1948 presežen v vseh panogah. Načrt industrijske proizvodnje je bil izveden 105,6 odstotkov. Skupni kmetijski pridelek se je povečal za 40,6 odstotkov, tovarni promet pa za 41,5 odstotkov v primeri z 1. 1947.

Ljudstvo Severne Koreje je doseglo velike uspehe tudi pri pospeševanju svoje narodne kulture.

Japonski socialisti proti enotni delavski fronti

Tokio, (Tanjug). Na seji centralnega izvršilnega odbora socialistične stranke so zavrnili predlog komunistov za ustvaritev enotne fronte proti Jošidovemu kabinetu. Ta sklep v celoti nasprotuje volji japonskih delovnih ljudi, ki se zavzemajo za enotno fronto. Japonski kongres industrijskih organizacij trdovratno zahteva, naj bi pri parlamentu nastala enotna delavska fronta socialistov, komunistov in predstavnikov delavske kmečke stranke. Kongres je te stranke pozval, naj se izjavijo proti odpušcanju delavcev in proti nizkim plačam. Kongres je tudi zahteval uvedbo sistema minimalnih mezd, ukinitev zakona o državnih službi, ukinitve davka na dohodek ter prepoved izkoriščanja delovnih množic sploh.

Prijateljska pogodba med Poljsko in Romunijo

Bukarešta. — Dne 26. januarja t. l. je bila podpisana romunsko-poljska pogodba o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči. Svečanosti v zunanem ministruvstvu so prisostvovali člani vlade LR Romunije z ministrskim predsednikom dr. Petru Groza na čelu ter poljska vladna delegacija pod predstvom Josefa Cyrankiewicza. V imenu LR Romunije je podpisala pogodbo zunanji minister Ana Pauker, v imenu poljske republike pa minister za zunanje zadeve Modzelewski. Ob tej priložnosti sta Petru Groza, predsednik ministrskega sveta LR Romunije, in Josef Cyrankiewicz, predsednik ministrskega sveta republike Poljske, govorila o pomenu pogodbe.

Za gospodarske saboterje na Poljskem ni prostora

Varšava. — Te dni so pričeli v Varšavi preganjati vse špekulante in gospodarske saboterje. Hkrati je stopilo v akcijo trinajst skupin finančnih strokovnjakov in kontrolnih organov. Med to akcijo so ugotovili več primerov nezakonite prodaje in tihotapljenja raznega blaga.

razmere. Tedaj je izdelal program, ki je bil pozneje natisnjen v »Priročniku za industrializacijo Kitajske«. Tu predlaga, da bi se na Kitajskem zgradilo v petih letih 935 tovarn in sicer: 250 energetskih central, 120 poljedelskih in transportnih podjetij, 583 industrijskih podjetij. Ameriške investicije za industrijo naj bi po tem programu znašale 972 milijonov dolarjev.

(Daje)

Razstava češkoslovaskih industrijskih proizvodov v New Yorku

New York, (Tanjug). V New Yorku je bila češkoslovaška industrijska razstava, na kateri je bilo razstavljeno blago v vrednosti 1 milijon dolarjev. Razstavljeni predmeti so prikazali češkoslovaško industrijo od avtomobilov do šivank. Razstava je prikazala tudi razvoj češkoslovaškega filma, glasbe proizvodne gramofonskih plošč, umetnosti in drugih panog kulturnega življenja.

Ameriški tisk je posvetil razstavi mnogo prostora. »New York Times« je objavil brzojavko, ki jo je poslal k otvoritvi češkoslovaški ministru za trgovino Antonin Gregor. V brzojavki je bilo poudarjeno, da je ta razstava dokaz, da si češkoslovaška izkreno želi razširiti svoje trgovinske zveze z ZDA.

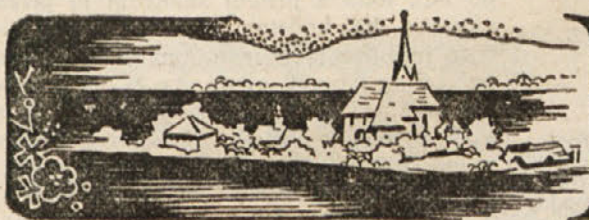
Tisk je prinesel tudi izjavo trgovinskega atašee češkoslovaške veleposlaništva Karla Finka, ki je pri otvoritvi razstave izjavil: »Češkoslovaška ni država, ki bi želela trgovati samo z Vzhodom. Češkoslovaška industrija razstavlja svoje proizvode v New Yorku, ker je Češkoslovaška vedno želela trgovati z vsemi državami sveta.« »New York Times« je objavil izjavo Jaroslava Fukatka, generalnega sekretarja Federacije češkoslovaške industrije, ki je prisel na razstvo z letalom skupno z glavnim direktorjem »Živnostenske banke«. S pospeševanjem trgovine med vsemi državami ne glede na politično prepričanje, je izjavil Fukatko, prispeva mo k vzdrževanju miru na svetu.

Proizvodnja premoga na Poljskem leta 1948

Varšava. — Poljski rudarji so dali državi leta 1948 nad 7.259.000 ton rjavega premoga odnosno 4,1 odstotkov nad planom ter več kot 5 milijonov ton črnega premoga odnosno 19,5 odstotkov nad planom. Lani se je delovni učinek v premogovnikih povečal za 8,5 odstotkov v primeri z letom 1947, povprečna dnevna proizvodnja premoga je znašala 1.228.000 ton odnosno 107,6 odstotkov letnega plana. Tovarne za izdelavo rudarskega orodja in naprav so uresničile letni proizvodni plan 126,1 odstotno. 16 odstotkov celotne vrednosti industrijskih predmetov odpade na proizvodnjo industrije premoga.

V Monakovem so odkrili tihotapsko organizacijo

Berlin. — Agencija ADN poroča, da so v Monakovem odkrili veliko tihotapsko organizacijo, ki se je ukvarjala z izvozom nemškega blaga v Švico, Belgijo, Francijo in Italijo brez dovoljenja nemških carinskih organov. Sam general Clay je priznal, da je ta »mednarodna organizacija« izvozila samo v enem letu iz Zapadne Nemčije dragocene industrijske izdelke, merilne in fotografske aparate, zlate in srebrne predmete v vrednosti 200 milijonov dolarjev. Škandal je bil toliko večji, ker so morale oblasti aretirati okoli 200 oseb. Vse te osebe so ameriški vojaški uslužbenci, ameriški državljani in tako imenovane »razseljene osebe«. Blago so prevažali čez mejo z ameriški vojaški avtomobili.

Po naši zemlji

SPZ je v celovškem radiu proslavila obletnico Prešernove smrti

Ob stoletnici smrti največjega slovenskega pesnika, doktorja Franceta Prešerna, je bila v celovškem radiu dne 6. februarja t. l. svečanostna proslava. Odkar sprejema celovski radio slovenski spored sploh, je bila Prešernova proslava prva oddaja, ki je trajala eno uro. Po dolgem presledku je bilo zopet prvič, da je bila nosilka programa Slovenska prosvetna zveza.

Odkar je Slovenska prosvetna zveza meseca oktobra 1946. leta, zaradi nesrečnih in nemogočih pogojev glede sestave programa, svoje oddaje prekinila, so vodili slovenske oddaje izključno samo fašistični jugoslovanski DP-jevci. Kakovost teh oddaj je bila tako slaba in pod vsako kritiko, da jih je slovensko ljudstvo odločno in enodušno odklanjalo. Pogosto so te »slovenske« oddaje služile samo za smehovanje in žaljenje narodno-osvobodilne borbe slovenskega naroda in so predstavljale večkrat naravnost kulturni škandal.

Samo velikim uspehom, ki jih je izbojevalo slovensko napredno prebivalstvo v odločni in brezkompromisni borbi v zadnjih dveh letih na političnem in kulturnem področju, je pripisati, da je Slovenski prosvetni zvez, kot nosilci kulturnega življenja koroških Slovencev uspelo, da je s svojim programom nastopila v študiju v Celovcu. Nedeljska slovenska oddaja, ki je bila posvečena največjemu ženijsu slovenskega naroda, je bila popolnoma v smislu njegovih naprednih in svobodoljubnih idej, za katere je Prešern pel že pred sto leti. Oddaja pa je nstregla tudi željam in razpoloženju slovenskega prebivalstva na Koroškem. Ideje velikega pesnika in partizanska pesem tvorijo harmonično enotno celoto radijskih oddaj.

Pač pa si je dovolila tehnična uprava

SPZ naznanja:

Ljudske univerze:

V sredo, dne 9. februarja ob 19. uri pri Šmonku v Dolah pri Rožku. Predavanje: Naši veliki pesniki in pisatelji.

Dne 10. februarja 1949 ob 14. uri v Št. Janžu pri Blažicu. Predavanje: Kako si ohranimo zdravje.

Dne 10. februarja 1949 ob 19. uri v Kapli na Dravi v OF-lokalu. Predavanje: Kako si ohranimo zdravje.

celovške radio-oddaje postaje prednost, da napovedovalec ni imenoval niti nositeljce programa, Slovenske prosvetne zveze, niti nobenega sodelavca, kakor je to običajno. Nihče naj ne bi izvedel, kdo je bil nositelj te oddaje in imena pomembnih slovenskih kulturnih delavcev, ki so doprinesli svoj del k proslavi in uspehu.

Nesocialne razmere v puškarski zadrugi v Borovljah

Po zlomu nacističnega nasilja 1945. leta je bilo gmotno stanje puškarske zadruge v Borovljah v zelo slabem položaju. Šele ko je angleška zasedbena oblast dovolila izdelovanje pušk za šibre se je stanje polagoma izboljšalo. Pri reviziji takoj po vojni se je izkazalo, da je imela zadruga 72.000 šilingov dolga. Toda že leta 1947 je zadruga ne samo poplačala ves dolg, ampak je imela že 174.000 šilingov prebitka, torej dobička. Ko pa je leta 1948 zasedbena oblast dovolila tudi izdelovanje pušk za kroglice, se je dobiček v korist dobaviteljev silno dvignil. Človek bi mislil, da je zaradi lepega razmaha puškarske obrti v Borovljah vse v najlepšem redu in sta zadovoljna dobavitelj in delavec. Toda zadeva je bistveno drugačna. Dočim vtaknejo dobavitelji dobičke v svoje žepce, so razmere za delavce slej ko prej obupne. Takoj po vojni so dobavitelji zagotavljali, ker hočejo živeti sami, bodo tudi delavcu omogočili primerno in človeka vredno življenje. Lepe obljube pa so dali samo zaradi tega, ker se zavedajo svoje krivde iz preteklih časov. Čim

znano pa je, da so do zdaj pri slovenskih oddajah vedno napovedovali vsakega posameznega, najnavadnejšega belogardiističnega statista, pa čeprav je v radiu znil le nekaj besedi.

Ob koncu bi še omenili, da britanski oddelek, ki je pristojen za vse radijske oddaje, ni mogel preko tega, da ne bi od Slovenske prosvetne zveze zahteval predložitev celotnega programa v svrhu nezakonite cenzure. Nov primer naklonjenosti in nepristranosti!

so se nacistični velikaši otrsli strahu in se jim ni bilo treba bati, da bi jih kdo klical na odgovor, so začeli spet s svojim starim načinom, z obljubami. Obratni svet, ki do ene same izjeme plava v vodah Marshallovega plana, nima poguma, da bi resno in odločno zahteval uresničenje danih obljub. Ne more pa biti nobenega uspeha, ako zahteva samo eden, ostali pa molčijo. Žalostno je, da izvoljeni člani obratnega sveta niso zmožni, da bi izbojevali upravičene zahteve delavstva. Obratni svetnik Krebs že od leta 1947 zahteva napravo tako potrebne umivalnice in počasnjenje 25 in 40 letnih delavskih jubilejantov. Odgovor je vedno isti: denarja ni.

Zato pa se šele tedaj, ko bodo delavci enotni v svoji borbi proti izkoriščanju ne glede na narodnost in politično naziranje, in ko bodo delavci imeli voditelje, ki so odločni in brezkompromisni v borbi in ki dosledno zastopajo njihove interese, ne bo več dogajalo, da bi jih podjetniki odpravljali s praznimi obljubami.

ne narode. Martinjakov govor so zbrani navdušeno odobraval.

Potem so igralci domačega prosvetnega društva predstavljali kmetško dramo »Užitkarji«. Igra je napravila globok vtis ter so bile vloge dobro podane, čeprav so imeli igralci le kratko časa za vaje.

Globasnica

Nad 500 ljudi je prihitelo v nedeljo 6. t. m. na zaključno prireditev gospodinj-sko-kuharskega tečaja v Globasnici. Razstava je bila pestra in vredna, da si jo je vsak ogledal. Razstavljeni predmeti, izdelki kuharske umetnosti in ženskih ročnih del so pokazali, kakšen uspeh se doseže v teku nekaj tednov, ako vodi te-

čaj spretna roka voditeljice in so dekleta s srcem in ljubeznijo pri delu. Voditeljica, tov. Francka Krieglova, je na doseženi uspeh lahko ponosna in tečajnice vedo, da čas ni bil brezplošno porabljen. Ljudje so se zelo pohvalno izražali o razstavljenih izdelkih. Kulturni del popoldneva je otvoril s kratkim nagovorom zastopnik Kmečke zveze. Nato je spregovorila tovarišica Milena nekaj programatičnih misli. Po recitaciji Prešernove »Zelena cesta« so globaški igralci igrali »Tri sestre«. Vmes so bili vločki pevskih nastopov. Tako je minil lepi nedeljski popoldne v solšno zadovoljstvo tečajnic in številnih gostov.

Bilčovs

Tudi pri nas je bilo že eno predavanje ljudske univerze, ki jo organizira Slovenska prosvetna zveza širou Slovenske Koroške. Dne 2. februarja t. l. se je zbralo pri Miklavžu v Bilčovsu 70 ljudi, da bi poslušali predavanje dr. Franceta Peteka ml. o temi: Kako si ohranimo zdravje. Dr. Petek je v zanimivem in zelo poučnem predavanju podal mnogo koristnih nasvetov, kako si moremo ohraniti zdravje. Govoril je o nastanku raznih bolezni in kako se je mogoče obvarovati nalezljivih okuženj. Iz predavanja smo spoznali, koliko nam še manjka zdravstvene izobrazbe. Zato je splošna želja, da bi bilo takih predavanj še več, ker bi nam znanje o boleznih prihranilo mnogo trpljenja in v nas ohranilo zdravje.

Dne 2. februarja smo ob številni udeležbi spremili k zadnjemu počitku Katarino Sitar, pd. Vrbiavo mater. Celu njeno življenje je bil delaven dan. Z možem, ki je v raznih krajih delal kot krojač, se je trudila in skrbela za svojo družino. S pridnostjo in varčnostjo sta si končno v Branči vesi pri Bilčovsu postavila svojo lastno hišico. Kot delavka je dobro poznala razmere tistih, ki si morajo z rokami služiti najpotrebnejše za življenje. Bila je zavedna Slovenka in rada je čitala Slovenski vestnik. Bodi ji domača slovenska zemlja lahka!

V Selah na Šajdi

Pri Kališniku v Selah na Šajdi so se dne 6. februarja t. l. zbrali mladinci in mladinke iz bližnje in daljne okolice k Prešernovi proslavi ob stoletnici njegove smrti. Med navzočimi so bili tudi tečajniki smučarskega tečaja. Proslavo je otvoril selski pevski zbor. Potem je mladina zborna deklamirala »Mi gremo naprej«. Tovarišica Lojzka je podala Prešernov življenjepis, orisala njegovo delo in njegov pomen za slovensko kulturo. Nato sta bili dve recitaciji »Zdravljica« in »Nezakonska mati«. Nadaljni spored je izpolnilo petje narodnih in partizanskih pesmi. Ob zaključku je tovariš Kori poudaril potrebo in važnost še poglobljenega kulturnega dela v mladinskih vrstah, da bo mladina vedno bolj nosilec napredne ljudske prosvete.

FRANCE SLOKAN

Gospodinstvo je sicer potrebno, ne sme pa postati škodljiv »poklic«. Gospodinja opravi mnogo koristnega dela, vendar je gospodinstvo nepotrebna obremenitev družin in vsega gospodarstva, če so vse žene samo gospodinj in se zaradi tega ne morejo vključiti v proizvodnjo — zato je luksu. Na tisoče gospodinj opravlja neracionalno (nesmotno) delo po stoletja starih načinih opravlja delo, ki bi ga lahko boljše opravilo le nekaj delovnih moči z lahkoto — s stroji v velikih modernih pralnicah in modernih kuhinjah. Da je to res mogoče, so dokaz moderna socialistična mesta in industrijski kraji. Tudi pri nas bo to mogoče.

To bi moral mož povedati, pa tudi dopovedati ženi, ko je molčal kakor riba. Seveda je zelo dvomljivo, če bi moževa besede sploh slišala, kaj šele, da bi jih razumela. Zdaj pa je že spregovoril čas, ki bo pončil tudi takšne žene.

Toda večina žena bi morala že vedeti zdaj, vsaj že jutri, kaj pričakujemo od njih. Premalo ljudi imamo za izpolnitev vpletke. Od žena, ki še vedno tratijo čas

in svoje moči v gospodinstvu, je odvisna pomnožitev armade delovnih moči, kovačev naše lepe prihodnosti. Zato se pa tudi ne posmehujemo več ženi, ki se ji upira gospodinstvo tako, da je zaradi njega sploh zasovražila delo. Prav je, da zapusti kuhinjo. Toda preden namerava stopiti v restavracijo, naj stopi v tovarno, delavnico, v urad ali na stavbišče — povsod jo bodo pozdravili kot tovarišico — ter se uvrstili med delovne ljudi, ki tudi skupnosti dajejo, ne pa da bi od nje le zahtevali. Sredi življenja in ustvarjanja bo vzljubila delo in se vključila v delovno skupnost kot zavedana ustvarjalka.

4. »Gospod naj bo!«

Moj sin se pojde šolat, je dejal kmet. Gospod naj bo! Da mu ne bo treba garati vse življenje kakor meni.

Kdo pa je bil včasih po kmetovem »gospod«? Komu ni bilo treba »delati«?

Kmečki šolani sinovi so si pogosto izbrali — ali so jim stari izbrali — duhovniški poklic. Toda »gospod« je bil tudi odvetnik, učitelj, sodnik, uradnik... »Go-

spod« je bil nekakšno popolno nasprotje kmeta. Kmet je cenil takšne »gospodke« poklice, ni jih pa prav spoštoval. »Gospod« je bil v njegovih očeh »kric«, kar je pomenilo toliko kakor lepo oblačen postopač. Izšolati se je treba, pa si pridobiš predpravo, da lahko postopaš, dobro ješ in piješ, se lepo oblačiš, kmet pa reši. Zakaj bi se tudi kmečki sin ne povzpel tako visoko? Treba se je samo izšolati, mora imeti denar. Namesto da bi sinu dal doto, ga pa bom izšolal, je dejal kmet, ki je imel »kaj pod palcem«.

Če bi hoteli obsojati kmeta zaradi teh njegovih nazorov, bi morali tudi povedati, kako je sodil o ročnem delu meščan ali kako nekateri še vedno sodijo.

Če se meščanski sin ni dobro učil, mu je oče zagrozil: Če dobiš cvek, te dam za čevljarjskega vajenca! Ali pa pojdeš k zidarjem nosit malto ali opeko! Med capine in umazance! Kdor noče biti gospod pa naj bo baraba!

Večina dijakov na srednjih šolah je bila iz bogatih in uradniških družin. Delavskih in kmečkih sinov ter hčera je bilo najmanj. Na nižjih tehničnih šolah se je šolalo sorazmerno precej obrtniških delavskih otrok.

Tehnični poklici niso bili priljubljeni med meščani. Uradnik je užival večji ugled kakor n. pr. elektrotehnik ali obrtnik. Trgovca so bolj spoštovali kakor čevljarja ali mizarja.

Nadarenost otrok, nagnjene za posa-

mezne poklice, kakšne so potrebe v gospodarskih panogah — vse to je bila postranska stvar.

Kdo bi lahko izračunal škodo, ki jo je imela skupnost doslej, ker se nešteti nadarjeni delavski otroci niso mogli povzdigniti do inteligenčnih poklicev, odnosno do poklicev, v katerih bi lahko najboljše uveljavili sposobnosti?

»Gospod«, to se pravi: profesor, zdravnik, inženir — včasih pa celo pisatelj ali »umetnik« — je navadno postal le, komur so to namenile rojenice, ki so se pa ravnale po tem, ali so bili starši bogati ali ne.

Včasih pa je tudi uradniški sin laže postal »gospod«, ker je uradnik stanoval v mestu bliže šole, kakor delavski otrok, čigar družina pogosto ni imela niti rednega bivališča. Delavski otrok se je moral pogosto preživljati sam, še preden je končal osnovno šolo.

Poslej ne bomo več potrebovali »gospodov« in ne gospode. V vseh panogah gospodarskega, kulturnega in družbenega življenja potrebujemo strokovnjake, to se pravi delavce, ki obvladajo svojo stroko, imajo zanj veselje in so sposobni ne le opravljati svoj poklic, temveč tudi v njem ustvarjati.

Poklicev ni mogoče deliti na »gospodke« in na »umazane«. Čevljar, zidar, dimnikar, ključavničar itd. — so strokovnjaki svojih strok, ne pa capini. Uradnik, pro-

(Dajle)

ZVESTOKA PREŠERNU

V trenutku, ko to govorim in ko nekateri izmed vas sede pri aparatih in poslušajo vesti, poslušajo naši rojaki v Prekmurju zmagoslavni grom topov slavne bratske Rdeče armade. Vojna vihra, zmaga in svoboda se približujejo mejam Slovenije in nič nemogočega ne trdim, če pravim, da nam utegnejo bližnji tedni prinesiti odločne vojaške dogodke na naša, slovenska tla. Velike stvari so neposredno pred nami, toda to nam ne daje pravice, da bi smeli opustiti dolžnosti, ki nam jih nalaga današnji dan, zlasti če so tako radostno svečane kakor je nocojšnja.

Današnji dan je namreč obletnica Prešernovega rojstva, dan, ki ga Slovenci ne bi smeli nikdar prezreti ali pozabiti. Kaj je bil pomenil Prešeren v našem dosedanjem življenju, mi je približno pred letom dni zelo na kratko in zelo točno povedal predsednik Hrvatskega sabora, pesnik Vladimir Nazor. Slovenska delegacija je na poti v Jajce bila v gosteh pri ZAVNOH-u v hrvaškem Otočcu. Nekoč večera je Vladimir Nazor vzel v roke žepno izdajo Prešerna, ki nas vse vedno spremlja na vseh potih, in med pogovorom nenadoma dejal: »Brez te knjižice bi ne bilo Slovencev.« Prav gotovo tudi on ni razumel svoje izjave popolnoma dobesedno, toda vedel je, kar vemo tudi mi, da bi brez Prešerna v slovenski narodni zavesti manjkala ena izmed njenih bistvenih sestavin. Vse naše nortanje utrjevanje slovenstva v nas samih se je vse generacije po Prešernu sklicevalo, se učilo in razvijalo ob njem in iz njega. Bil je pravo žarišče slovenske misli in nobena resnično slovenska misel ni mogla mimo njega.

Obletnico rojstva tega moža praznujemo danes. Praznujemo jo nocoj zadnjič, nedvomno v nesvobodi, kajti bližnji grom na vzhodu obeta bližnjo svobodo. Pravilno in povsod dostojno bomo proslavljali Prešernove obletnice po voj. v svobodi, nocojšnji praznik, zadnji pred osvoboditvijo, pa bom uporabil za to, da kot eden izmed delavcev našega osvobodilnega gibanja položim pred Prešerna račun o našem delu, zakaj ves čas smo se tudi mi, kakor vsi pravi in zvesti Slovenci, sklicevali nanj in smo s tem prevzeli neko odgovornost pred tem osrednjim duhom slovenstva za naše usodno in nedvomno zgodovinsko ravnanje.

Velik slovenski pesnik mi je že za časa italijanske okupacije v razgovoru o Prešernu dejal: »Resničnega genija spoznaš tudi po tem, da svojega naroda nikoli ne zapusti. Poglejte, Prešeren nas niti zdaj ni zapustil in nas tudi v bodočnosti ne

bo.« Tak je odnos genija do naroda. Toda mi polagamo danes račun pred genijem. Gre za našo zvestobo do njega, do njegove misli in do njegovih sanj. Ali smo v tem strašnem času ostali Prešernu zvesti?

Prešeren je bil pesnik ljubezni in to je bil tudi kot domovinski pesnik. Domovinsko ljubezen izražajo njegove pesmi, med njimi osrednje njegove umetnine: »Sonetni venec«, ki je edinstvena zlitina domovinske in osebne ljubezni, njegov epos »Krst pri Savici«, »V spomin Andreja Smoleta«, ki je zopet kakor Venec in Krst ustvarjena iz teh dveh ljubezni, in končno »Zdravljica«, ki smo letos praznovali njeno stoletnico in ki je najvišji, Prešernov in naš program. Ali smo ostali zvesti tej ljubezni? Vsi naši borci in delavci so tvegali življenja in prelivali svojo kri zaradi nje, trneli mraz, lakoto in vsakršno pomanjkanje. Dali so vse, kar je človeku drago in ljubše od ljubezni v tem osvobodilnem boju, dali so ji v slovenstvo, za domovino, za njeno svobodo. S svojim ravnanjem so posvečali domovini ne samo sebe, marveč so s svojim zgledom navdušili zanjo tudi druge in so zanesli plamen domovinske ljubezni po vsej slovenski zemlji, do zadnjega našega človeka in celo do tistega, ki je s toliko grenkosti pel o njem Prešeren, da »ne ljubi matere vanj upaloč«. Ali niso tedaj ravnali po Prešernovem srcu, po njegovih misli in po njegovem hrepenenju k velikemu slovenskemu prerodu?

Da bi nebesa milost nam skazale!
Otajati Kranja našega sinove,
njih in Slovencev vseh okrog rodove,
z domačimi pesmami Orfeta poslate!
Da bi nam srca vnel za čast dežele,
med nami potolažil razprtijo,
in spet zedinil rod Slovenščine cele!

Ta porod se je izvršil v naši borbi, ki je bila spočeta iz ljubezni in ko bo kmalu, »zedinila rod Slovenščine cele«. Ali smo ostali Prešernu zvesti? Gotovo, saj vršimo in dovršujemo njegovo oporoko, oporoko njegove domovinske ljubezni.

Toda kakor vsaka ljubezen, ima tudi domovinska nešteto obrazov in vrednosti. Ena izmed dragocenih značilnosti Prešernovega čustva je ta, da se povsod, kjer se izraža, veže s čustvom za čast. »Da bi nam srca vnel za čast dežele«, pravi v Vencu; »v kateri očetje so naši sloveli, katera zdaj grob ima komaj za nas«, toži govorec o domovini v pesmi Andreju Smoletu; »da oblast in z njo čast, ko pred, spet naša bosta last«, napiva v Zdravljici domovini. Čast je sveta stvar v življenju slehernega vrednega

človeka in slednjega vrednega naroda. Kako je ravnal s slovensko častjo naš osvobodilni boj?

Pri tem vprašanju sodim, da smeino biti samozavestni! Kakšen čut za čast je slovenski narod kazal do naših dni? Kakšen sloves je užival? Bili smo narod — ne rečem, brez časti — toda nedvomno narod brez slave in čut za čast je bil v nas malo razvit in slabo tvoren. Naši očetje in dedi in njegovi očetje in dedi niso »sloveli«, bili smo narod brez zgodovine in narod brez dokazane volje in svobode. Danes po kratki dobi treh let, je to drugače. Danes nas pozna ves svet. Spoštujemo nas zapadni zavezniki in Sovjetska zveza, najslavnejši izmed velikih svobodoljubnih narodov nas hkrati z našimi brati Srbi, Hrvati, Črnogorci in Makedonci priznava za narod, ki se je med podjarmljenimi evropskimi narodi hrabro in častno boril za svojo svobodo, ustvarjal čuda in se povzpela med duhovno velike narode v družini svobodoljubnega človeštva. Skratka, osvobodilni boj je rešil in na novo ustvaril slovensko čast, proslavil slovensko ime, mu priboril spoštovanje sveta in če hočete — slavo. Da, bili smo in smo zvesti Prešernu. Zlahtnosti njegove ljubezni, zvesti njegovemu čutu za narodno čast in dostojanstvo.

Toda tudi ljubezen, prepojena s čutom za čast, še ni tista mera, s katero je meriti resnične visoke dragocene duhove in srca. Mnogo je v svetu sebične in slepe ljubezni in mnogo pretiranega čuta za čast. Tudi med narodi. Plemenitost Prešernovega srca in njegova visokost se zlasti pri tem širšem domovinskem čutu kaže v človečnosti, s katero je prežeto. Nič napadalnega, vase zaverovanega in nič nestrpnega ni v Prešernu. Ljubi svobodo, ne da bi jo hotel komurkoli kratiti. Ne priznava samo slovenstva, temveč vse narodne blage volje, a živi, skrbi in sanja za svoj narod. Dal nam je dragoceno oporoko, ki jo je osvobodilni boj nešteto krat navajal in se skliceval nanjo. Zapisal jo je v »Zdravljici«:

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan;
ko rojak
prost bo vsak;
ne vrag, le sosed bo mejak.

Osvobodilni boj pa se ni samo skliceval na ta visoki program, marveč ga je tudi sprejel v svojo miselnost in svojo voljo. Vstali smo zoper nasilne tulce in

jih bili, toda z jasnim smotrom in jasno zavestjo, kaj hočemo. In hoteli nismo niti za trenutek ničesar, kar ne bi bilo naše, pač pa smo hoteli svoje, da bi bil resnično za zdaj in za vselej »prepir pregnan s sveta« in smo v svojem odnosu do sosednih narodov storili vse, jim pomagali, jih učili, da, mi smo jim, lahko rečem, pomagali in jih učili boriti se z isto mislijo in z enakim čustvom v srcu, kakor smo se borili mi, ker smo želeli sodelovati pri izganjanju prepira in pri ustvarjanju časa, ko »rojak prost bo vsak, ne vrag, le sosed bo mejak«. Da, to smo delali in delamo.

In končno, ali ni nova podoba Jugoslavije najvernejša priča te naše dobre volje? Katera, kakšna druga misel bi mogla razprti, v sovraštvo drug zoper drugega naščevane narode Jugoslavije spraviti, pomiriti in jih znova strniti v eno spoštljivo in ljubečo se družino v skupni državi? Ni je druge take misli kakor te, ki je vsebovana v Prešernovi domovinski ljubezni in ki je po krvi naših očetov in po razmišljanju naših velikih mož prišla do nas, prišla v nas in iz nas v osvobodilni boj ter v njegove zavestne smotre. Samo ta misel, ki smo jo Slovenci nodedovali po Prešernu in ki smo jo od pričetka našega upora proglasili za svoje geslo, je mogla stvarniško sodelovati pri ustanovitvi demokratične in federalne Jugoslavije, ki je v tej misli potrdilo in ki je dokaz, da je v njej prisotna tudi ona.

Ali smo bili zvesti Prešernu? Ponosni lahko trdimo, da smo živeli in da živimo vsaj v teh širših sferah čustvovanja za njegovo oporoko in da smo jo v širokih potezah izpolnili. Prepričan sem, da je to zadnje polaganje računov, ki ga vršimo pred njim na obletnico njegovega rojstva še nesvobodni, častno za nas in da ga lahko opravimo z mirno vestjo. Bili smo mu zvesti. Toda zavedati se moramo naslednjih dveh resnic: Grom topov nam oznani svobodo: pred njo nas morda čakajo še preizkušnje: prestatl jih moramo z isto Prešernovo mislijo in z njegovo ljubeznijo. In drugič, vedimo vsi, da smo njegov sen prenesli v resničnosti šele v širokih sferah, ne pa še, še dolgo ne v vsem obsegu. V svobodi bo naša naloga uresničiti vso zlahtnost in visokost njegove oporoke v vsem našem življenju. To je veliko, naporno in dolgo delo kulture in človečnosti, ki ga moramo izvršiti, če hočemo, da bo naša svoboda dobila svoj zadnji smisel in da bo slovenski narod prišel do svoje prave podobe. Prešernov genij nas ne bo zapustil pri tej nalogi, zvest nam bo in nas bo zahtevno vodil, če ostanemo mi zvesti njemu.

(Članek Josipa Vidmaria »Zvestoba Prešernu« je dopolnjen tekst govora, ki ga je imel avtor na Radiu Osvobodilne fronte dne 3. decembra 1944 v Črnomlju.)

Ivan Cankar in njegova HLAPEC JERNEJ PRAVICA

»Saj sem razložil svojo zgodbo po vrsti, brez laži in brez olepšav; tako se je godilo in nič drugače. Kaj bi še pripovedoval, čemu bi prežvekoval? Vaša je sodba in beseda, ne mojaf Vi ste zdravnik; pokazal sem rano, pa jo zacelite!«

Zmerom bolj se je čutil sodnik in zmerom bolj.

»Ne utegnem, mož,« je rekel sodnik, »ne utegnem,« je rekel, »da bi se pogovarjal z vami o steklem polžu in o jari kači! Kar imate povedati, če kaj imate, povejte brez ovinkov, drugače pa se izgubite!«

Tako je rekel sodnik, Jernej pa ni razumel, prestopal se je z noge na nogo, popraskal se je za ušesom in ni vedel, kaj bi.

»Kako sodnik? Če stopim k štacunariju, da bi kupil tobaka — kaj mi bo ponujal soli? Prišel sem vprašat za pravico, vi pa: čemu si prišel? Razložil sem svojo pravdo, vi pa: kaj blebeščete? Nisem prišel kupovat soli, gluhi štacunarji, tobaka mi dajte!«

Vrnil se je čemerni suhljati služabnik z drugim, še večjim zvečnjem papirjev pod pazduho.

»Ti, Krušnik,« mu je ukazal sodnik, »primi tega človeka za roko in mu pokaži, kjer so stopnice in kod se pride na cesto!«

In res je prijel suhljati služabnik Jerneja za roko, tako krepko ga je stisnil,

da se je Jernej začudil: »Olej, taka spetka!«

Na glas pa je rekel Jernej:

»Tudi nad teboj, krivični sodnik, so še sodniki; in nad vsemi je Bog!«

Vzel je culo in škornje in palico in je šel. Pred stopnicami pa se je vrnil in je stopil z dolgimi koraki še enkrat pred pregrajo.

»Zdaj vem, krivični sodnik, zdaj vem, kaj je rekel tisti kmet — Bog ga razsvetli! Ne kraj pravice — preklet je ta kraj, zavetišče krivičnih pravi in krivih priseg!«

Zamahnil je z roko, še je hotel reči služabnik pa ga je sunil preko praga.

IX

Večirilo se je, ko je pomislil Jernej, kje bi počival.

Jasen in topel večer je bil, komaj toliko je pihal veter, da se na rahlo zibalo na senožeti in da je tiho pošumevalo v gozdu.

Tja se je napotil Jernej, kjer je pozdravljaj s hriba smrekov gaj, prilazna Tičnica, zavetišče in tolažba vseh zaljubljenih in vseh brezdomnih. Mimo polja se je vila zložna pot, preko pašnikov v zeleno reber. Počasi je stopal Jernej, ker je bil truden in ker je bilo njegovo srce bridkosti polno. Tiste velike in hude bridkosti, ki je obšla nekoč samega Sina

človekovega, ko ni imel, kamor bi glavo položil.

»Če sem kdaj žalil katerega izmed vas,« je pomislil Jernej, »izmed vas katerega, ki blodite po svetu brezdomni, naj se ne spominja name s hudo mislijo!«

Vi trdni popotniki, bolj trdni od krivice nego od strmega pota, če sem kdaj katerega izmed vas podil od hiše, naj me ne kolne v svojem srcu! Težka je vaša butara; komaj sem jo zadel, že se šibijo kolena, kloni glava do pasu. Kadar pa odložim nekoč, kadar bo zadosti pravične kazni božje, takrat le pridite, vi blagoslovljeni od nesreče in bridkosti: odprt bo hram, miza bo pogrnjena, pripravljen stol!«

Kraj gozda je odložil culo, legel je v travo. Vsa lepa dolina je bila v senci; tudi Betaninova, na oni strani ob zlojni rebri sloneča, je dremala. Gosposko se je svetil beli Sitarjev dom izza jablan; zdelo se je Jerneju, da mu mežika, da ga prešerno pozdravlja.

»Še ti zadremli!« je rekel Jernej. »Zadremli, pa naj se ti nikar ne sanja o krivici! Lepo se pripravi, da me v sva-tovskem blačilu sprejmeš nekoč in po-zdraviš! Nič jeze ne bodi med nama, ne pojdiva narazen z grdim pogledom in hudobesedo — blagoslov božji s teboj!«

Take blage in usmiljene so bile njegove misli, bridkost njegovega srca pa ni bila manjša. Zakaj samota je bila naokoli in mračilo se je; v smrekah je šumelo, tam so se pogovarjale blodne duše.

»Bog vam dodeli počitka in tolažbe!« je molil Jernej. »Kakor je pravičen, tako je usmiljen; vam vsem pride ura, ko boste gledali njegovo glorio; in ura pride tudi meni, grešniku!«

Po stezi je prišel neverni študent, ugledal je Jerneja od daleč in se je napotil naravnost k njemu.

»Kako se počutiš, Jernej, ob romarski palici?« je vprašal.

»Bog je vedel, zakaj mi je naložil breme — kdo bi se prerékal z njim?« je odgovoril Jernej.

Tudi študent je legel v travo.

»To je namreč moj dom, kjer ležiš!« je rekel. »Velik je ta dom, brez zidov in brez mejnikov; ni treba, da bi se sosed umikal sosedu, za vse je dovolj prostora! Tudi streha je visoka; kakor si dolg, se ti ni treba priklanjati! In vse to prostrano bogastvo brez davkov in brez doka-lad! Ne pritožujva se, Jernej: kjer so ljudje krivični, tam je Bog pravičen! Dali so nama palico, pokazali so nama neza-želeno pot — Bog pa nama je odri dom tako imeniten, kakor ga je dodelil samo popotnikom in romarjem!«

Jernej se je ozrl nanj z usmiljenim očesom.

»Velika je bila pač krivica ki si to oku-sil, težka je pač bridkost, ki jo nosiš v srcu! Kako bi drugače govoril besede, ki se ti samemu rogaajo v obraz, kako bi imenoval Boga, ki ne misliš nanj?«

Pomolčal je študent, gledal je v nebo, ki se je tiho temnilo, nato se je nasmešnil.

(Dalje.)

Iskalell, nastik in zalogin lista: Dr. France Petek, Veliko vce. Glavni redakt: Franjo Ogrla, odgovorni urednik: France Kozulak, oba Celovec, Samstrasse 4, Upravna Celovec, Volkermarker Straße 21. Evropa se na pošiljanje na naziv: Celovec (Klagenfurt), Postamt 1, 10.1. schlesische 272. Piska: »Kärnten: Volkermarker U. M. M.« Celovec, 10.4.1949-Strasse 7